

BISERIC'A SI SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana : Duminec'a.

Pretiuu abonamentulu :	Pretiuu insertiuniloru :	Correspondintiele sè se adreseze Redactiunei dela „BISERIC'A SI SCOL'A“ in Aradu, la institutu pedagogicu-teologicu, éra banii la secretariatulu consistoriulu romanu ortodoxu din Aradu.
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	
„ „ „ „ jum. anu 2 „ 50 „		
Pentru Romani'a si strainetate pe anu 7 „ — „		
„ „ „ „ „ j. a. 3 „ 50 „		

Starea educatiunei inainte de Christos.

Sciutu este, cà adeverat'a lumina incepe a se reversá preste popóre numai cu venirea Salvatoriului in lume. Este deci pré naturalu, cà inainte de acestu insemnatu momentu, omenimea precum in viéti'a de statu si sociala nu se putea emancipá de lantiurile multeloru prejudetie, ce o stepaniau, tocma asia se urmă si in educatiune. Acést'a érá lipsita de ide'i'a fundamentala chiamata a-i indigitá scopulu, ce trebue se-lu urmarésca. Pana la Christos nu s'a putut inaltia la adeverat'a ei valóre ide'i'a, cà omulu are aici pre pamentu unu scopu propriu alu seú, si ca atare unu *dreptu nealienaveru asupra libertatii si independentiei sale*. Pana in momentulu intrupării Fiului lui Ddiu statulu, societatea compacta, in carea si-manifestéza omenimea viéti'a, este singurulu factoru indreptatitu la viéti'a, ér individulu ca atare valoréza numai intru atât, incât apartiene statulu, incât este chiamatu a lucrá pentru promovarea intereseloru acestui'a. Tóta activitatea omului se concentréza in acésta directiune, drepturile individulu disparu si se perdu facia de scopulu statulu, si lumea nu cunósce alta virtute, decât virtutea de cetatiénu.¹⁾

In o astfelu de stare de lucruri érá pré naturalu, cà educatiunea si instructiunea se fia tiente in lantiuri si degradate la positiunea de simple iustrumente in man'a statulu, chiamate a promová prin crescerea viitóreloru generatiuni numai interesele pré de multe ori reu intielese ale acestui'a. Problem'a educatiunei in acestu timpu nu este dara a desvóltá si formá pe fiitoriulu omu, ci pe fiitoriulu cetatiénu in sensulu principiiloru si spiritulu ridicatu la valóre in diferitele state. Nerespectandu-se astfelu intru nimicu individu-

alitatea omului, singurulu principiu fundamentalu in educatiune érá *autoritatea*.²⁾

Léganulu omenimei este Asi'a. De aici purcede némulu omenscu, si se imprascia in tóte directiunile preste intréga faci'a pamentulu. Aici aflámu prin urmare cele dantai germine de cultura. Mersulu culturei se incepe la ostu, si de aci trece spre vestu. Cele dantai principii de cultura le aflámu in giurulu riurilor, si mai cu séma pe langa riurile : Jancehiang, Hoangho, Ganges, Eufratu si Tigru. De aci trece in giurulu mării mediterane, in Egiptu si Europ'a la popórele classice, la Greci si Romani.

Primulu poporu, de care se ocupa istori'a pedagogiei sunt Chinezii. In Chin'a poporulu intregu se privesce ca o singura familia. Astfelu la densii este principiuu fundamentalu : supunerea neconditionata a prunciloru catra parinti, ér mai apoi aceeaasi supunere a poporulu intregu facia de capulu familiei celei mari, facia de capulu statulu. Acésta supunere se esprima in o multime de maxime si formule fara nici unu spirit.³⁾ Problem'a educatiunei este de a invetiá pe elevu aceste formule mecanice, menite a-i dirigiá tienut'a in viéti'a. Astfelu tóta educatiunea este o simpla dresura, carea innéca, dar nici decât nu desvólta spiritulu.

Unu altu defectu, ce-lu intempinámu in educatiune la popórele orientali este diferinti'a de caste desvóltate mai cu séma la Indieni si Egipteni. Castele sunt clasele, in cari este impartita societatea, inse astfelu instituite, incât celu ce se nascea in o casta érá condamnatu a remané pentru totdeuna membru acelei'a, fara privire la capacitatea séu aspiratiunile lui. Astfelu asupra viitoriulu cutarui individu decide nascerea, ér educatiunea este chiamata a-lu pregati numai in cadrulu necessitátiloru castei, din carea face parte.

1) Stöckl Gesch. d. Päd. § 2.

2) Schmidt Gesch. d. Päd. 2, I.

3) Schmidt loculu citatu.

In o situațiune mai favorabilă s'ar fi pututu află educațiunea la Persi. Aici religiunea mai desvoltată a lui Zoroastru și caracterulu celu blandu alu poporului sunt nisce condițiuni, cari aru fi pututu dá educațiunei unu aventu mai însemnatu. Ceea ce ar fi fost înse în stare a produce cele doue condițiuni amintite nimicesce despotismulu statului.⁴⁾

Trecendu la popórele classice, la Greci și la Romani, aflămu educațiunea pe o stare multu mai desvoltată decât în Orientu. Aici începe a se desvoltá și o teoria a pedagogiei, unu lucru, de carele la popórele orientali abia aflămu urme, ér scól'a începe a se privi totu mai multu ca instituțiunea, în carea are sè-se concentreze educațiunea și instructiunea. Pe de alta parte aci se aréta în modu mai evidentu caracterulu eschisivu politicu în educațiune, de carele amintirămu mai sus. Chiar acésta impregiurare ne va invetiá înse se apretiuimu progresulu celu mare ce l'a facutu educațiunea prin Crestinismu.⁵⁾ Problem'a educațiunei se aréta la aceste popóre conform ideii, ce posedu despre scopulu vietii în doue direcțiuni. Greculu privesce de scopu alu vietii frumosulu, ér Romanulu, omulu fapteloru, cecece este folositoriu și onestu (utile et honestum.)⁶⁾ Viéti'a este în Greci'a cultulu frumosulu, ér în Rom'a scól'a fapteloru. Acestu contrastu se sustiene cu pedantería și în educațiune. Conform ideii fundamentali de viétia este la Greci scopulu și tient'a educațiunei: desvoltarea armonica a individulu cu scopu de a-lu face capabilu de totu ce este frumosu și bunu și a lucrá prin viéti'a sa la realizarea acestui idealu, ér la Romani de a desvolta tendinți'a și zelulu de a imitá moravurile și faptele barbatiloru mari ai poporulu. Ca unu lucru de mare însemnatate și fórté instructivulu mai cu séma pentru starea nóstra actuala aflămu la Romani în educațiune: observarea stricta a principiulu stabilitu de Numa Pompiliu, dupa carele *religiunea este sufletulu și scutululu civilisatiunei*,⁷⁾ și insistarea pe langa convingerea, că famili'a este loculu celu mai însemnatu pentru educațiune. Patriotismulu, caracterele mari și sacrificiulu pentru tíera nu sunt altceva, decât eflussulu influinței mării în educațiune.

Osebita de tóte sistemele de educațiune enumerate pana aci ni se infacisiéza sistem'a de educațiune a poporulu israilténu. Acestu poporu se desvólta pre bas'a revelațiunei divine a testamentulu vechiu. Astfelu acésta sistema de educațiune este preludiulu educațiunei crestine.⁸⁾ În

acésta sistema, dice Rosenkranz, Ddiu însusi este crescetoriulu poporulu. Vointi'a Lui este desco-perita în lege, ér legii Domnulu trebuie se-i-se supuna poporulu neconditionatu. În acésta supunere consta adeverat'a libertate. Educațiunea este la Israilteni *patriarchala*. Cas'a parintésca are partea cea mai mare în educațiune. Tatalu este invetiatoriulu, pentruca elu este preotulu casei. Elu este chiamatu a cresce pe prunci în fric'a Domnulu, și a-i deprinde a indepliní legea lui. Educațiunea este totu de odata *teocratica* și *nationala*, pentru că este basata pe religiune, ér religiunea este stensu legata de poporulu israilténu. O sistema strictu teoretica nu aflămu la Israilteni. Aflămu înse principie de educațiune și instructiune în cartile lui Moise, la David, Solomonu și Is. Sirach. Aceste principie sunt o comóra bogata de întieptiune pedagogica.⁹⁾

Dupa acésta scurta privire generala ne vomu ocupá de fiecare din popórele amintite în specia.

Discursulu

Pré Santiei Sale parintelui episcopu Dr. Victoru Mihalyi de Apsi'a tîenutu în cas'a Magnatiloru la 13. maiu 1879 cu ocasiunea desbaterei proiectulu pentru introducerea limbii magiare cá studiu obligatu în tóte scólele poporale.

Daca cu ocasiunea presenta indresnescu a-mi ridicá cuventulu, și cu umilita reverinția a vorbi la obiectulu de sub întrebare: o facu acést'a din motivulu, pentruca în Ungari'a caus'a invetiamentulu elementaru alu poporulu, în mare parte se misica înca totu în sfer'a de activitate a auctoritătiloru bisericesci. Éra proiectulu de lege admisu la pertractare, fiindu destinatu numai pentru o parte a cetățieniloru din patria, deosebitu atinge mai de aprópe interesele de viétia și viitoriulu Diecesei romanesci gr.-catholice a Lugosiului, concrediute grigei mele.

Se-mi fia deci iertatu și mie, care nu numai cá archipastoriulu acelei diecese am aci dreptulu de sesiune și de votu, dar totu odata sum și partasiu responsabilității ce apésa câte unulu pre membrii acestei înalte case legislative pentru decisiunile acelei'a, se-mi fia dicu iertatu și mie a luá mai de aprópe în considerațiune proiectulu de lege de sub pertractare din nescari puncte de vedere curgátore din însasi natur'a lucrulu, cari pana acuma în mare parte nu fura atinse, și prin acést'a a-mi motivá dupa potinția votulu. (Se audimu!)

Nu va fi scapatu din atentiunea înaltei case cesțiunea cea momentósa a secului nostru, carea pre campulu pedagogiei tiene în ocupațiune mintea celoru mai eminenti barbati de specialitate, întielegu: teori'a despre deobligamentulu universalu, despre manipulara și despre mesur'a estinderei a invetiamentulu elementaru alu poporulu, care teoria în luptele neincetate ale societății crestinesci cu contrarii ei de tóte adumbramintele, forméza o linea principale de conflictu, unde chiar și în dilele nóstre ámbé partile se nevoiescu cu o venjosime perseveranta a asecurá causei loru învingerea și ocuparea, și acést'a este pressi-

4) Dittes Gesch. d. Erz. u. Snterr. § 7.

5) Stöckl op. cit. § 2. pet. 5.

6) Schmidt op. cit. I. a) b)

7) Dittes op. cit. § 13.

8) Stöckl op. cit. § 2. p. 7.

9) Schmidt op. citatu.

unea aceea a relatiunilor, sub carea si o parte si alt'a staruiesce a salvá ce se póte.

Legislatiunea Ungariei Ilustrii Domni Magnati! in art. XXXVIII din anulu 1868 ce e dreptu, in privinti'a acést'a a luatu positiune, cand a edisu obligamentulu universalu alu invetiamentulu elementaru alu poporului; inse legislatiunea acést'a in spiritulu crestinescu alu trecutulu ei, si in consecintia cu sine insasi a ajutat la valóre si acea cuprindere, cá invetiamentulu elementaru alu poporului in prim'a linea se tiene de sfer'a de dreptu a puterei parintesci si numai defectele acestei'a sunt chiamate in linea a dou'a a le suplini la dorinti'a parintiloru comun'a ori confessiunea prin intrevenirea loru; éra amesteculu puterei de statu in caus'a acést'a, pre langa deprinderea dreptulu de suprem'a inspectiune, numai intr'a trei'a linea se póte pretinde, si éراسi numai spre ajutorarea parintiloru.

Dreptu aceea, legea atinsa a lasatu in liber'a detiermurire a parintiloru a medilocu instructiunea elementara a prunciloru sei a casa, in scóle private ori publice, in scóle poporali de reuniuni ori confessionale, in comunale ori de statu, in institute poporali elementare ori superióre. Si cu dreptu! De órece inalt'a legislatiune si-a recunoscutu de problema principala respectarea cuvenita a unui'a dintre cele mai sante drepturi omenesci, a dreptulu de parinte. A preceptulu, cá dreptulu acést'a ar fi fost atinsu in modulu celu mai simtitu, decumvá prin instructiunea elementara de acésta ori de acea natura inpusa parintiloru, acést'a intru desvoltarea intelectuala a prunciloru sei ar' fi inpedecati a infatiosia si óresicum a reproduce spiritulu si inteliginti'a loru propria, si spre glorificarea Creatorulu a continuá intrensii bunele insusiri spirituale, cu natur'a ereditate si de cátra parinti.

Asia e! intru intieptiunea legislatiunei Ungariei s'a infrantu reversarea, carea se nevoiesce a dejosi demnitatea parintésca prin aceea, cá ii-considera cá pre nascétorii numai a unei fiintie organice, éra nu a unei fiintie omenesci perfectibile, prevediute cu facultátile mintiei si a vointiei libere. Acésta legislatiune nu a concesu aceea, cá in seclulu acést'a luminatu intre popóre crestine, cari se bucura de drepturi si de libertate sè se netediésca calea la inpamentenirea educatiunei spartane, celei restringátorie si deslegtátorie a tóta legatur'a de familia.

Principiele cele mai elementare ale pedagogiei semnalédia fapt'a: cumca baiatul intru inceputu cugeta essentialminte asia, cá instrumentulu inteligentiei parintiloru: — elu nu e capace a cugetá fara de idei metafisice si morale, e incapace de a avé idei de aceste fara limba, éra a grai numai asia incepe, daca in cerculu familiei parintii, si osebitu mam'a s'a staruiesce a desvoltá in densulu facultatea intelectuala; — deci grigea si ostanél'a parintésca pune temeiu educatiunei si instructiunei baiatulu. — Preste temeiu acést'a a zidi mai de parte, vá se dica a desteptá prin exercitii verbali si intelectuali facultátile cele fragede ale baiatulu, si a'lu introduce pre acel'a in castigarea de cunoscintie necesarie si folosítore, spre acestea este chiamatu invetiamentulu elementaru alu poporului.

Spre a asecurá rezultatulu in acésta privintia § 58 alu art. XXXVIII din 1868 sustienú si dupa dreptu pastrá nevetematu principiulu celu singuru conducétoriu la scopu, cá adeca in scól'a poporale elementara fiacare scolaru se primésca instructiune in limb'a s'a materna; pentru-ca legislatiunea ungu-

résca cu intieptiune a preceptulu, cá prunculu numai in limb'a s'a materna se póte ajutat prin exercitii verbali si intelectuali spre cugetare, si spre adaogerea cunoscintieloru sale.

La din contra, déca prunculu in scól'a elementara instructiunea o asculta intr'o limba lui necunoscuta, in locu se fia in stare a inaintá, se afla respinsu la acelu momentu alu desvoltarei sale, cand mai antaiu incepuse a pronuciá cuvinte.

Acésta intieptia dispositiune a legi in asemenea modu corespondiatória postulatelor dreptulu naturalu si alu pedagogiei, unele organe prézelante au socotitu a-o puté delaturá, cari, cá se me restringu numai la teritoriulu diecesei Lugosiului, causei invetiamentulu poporalu elementaru prin aceea au crediutu a-i ajutat, cá in comune curat romanesci, ori in comune de acele mestecate, unde partea precumpanitóre a locuitoriloru o forméza romanii, au aplicatu invetiatori de acei'a, cari insii necunoscandu limb'a romana, cu atát mai pucin sunt in stare in acésta limba a invetiá pre altii.

Organele respective pre ce cale sunt in stare a legitimá una atare delaturare a legi, acést'a a-o cercá mai de aprópe, nu-mi este voi'a; — presentarea acéstui proiectu de lege si admiterea lui la pertractare póte servi spre liniscirea aceloru organe; pentruca densii, ce e dreptu, pre cont'a legi sanctionate, inse numai anticipandu au esecutatu in tóta estinderea s'a aceea ce proiectulu de lege treptatu doresce se-o ajunga pre calea s'a, dispunendu cá in scól'a poporale de es. scolarulu romanu nu numai in limb'a s'a materna se primésca instructiune.

Cu de adinsulu dicu acést'a, deórece proiectulu de lege nici cu unu cuventu nu atinge, cá in ce limba are se fia compusu manualulu din care pruncii scolaru vor se invetie limb'a magiara? Adevératu cá nici aceea nu se dice, cá din manualu compusu in limb'a magiara; dara e de comunu cunoscutu, cá dupa postulatele de adi ale metodicee in scólele poporale elementare nu este lertatu a dá scolarulu in mana gramatica sistematica nici chiar atunci, cand i se propune in limb'a lui materna, ci si regulele limbei materne are se-le invetie scolarulu prin exercitii verbale si intielesuale, prin cetitu si scrisu, prin memorisare, si sub astfelu de deprinderi are docentele se esplice scolariloru un'a séu alta regula principala a gramaticee. — De unde apriatu se vede, cá acestu proiectu legea XXXVIII din 1868 dupa sustare de 10 ani o modifica in un'a din cele mai essentialle dispositiuni, anume cu privire la limb'a de propunere, carea e midiolocitória principala a ori carei instructiunei, si mai numai singurulu vehiculu alu invetiamentulu poporalu.

Dupa parerea mea, Ilustrii Domni Magnati! nu tóta inchipuirea de negrigire, nici tóta aparinti'a de inaintare séu de coregere este caus'a suficienta spre a schimbá legile, pentru cá intieptiesce e cu placere a sci, cá legea din usulu vietiei practice isi inprumuta parte mare a puterei sale dovedirea ponderósa cá coresponde scopulu, si influinti'a cea mare preste dispositiunile ce si-le face fiesce cine in interesulu seu. — Éra legea adusa in loculu acelei'a la inceputu chiar si pentru nouitatea ei are se contedie la mai putina reverintia, din lips'a de experimentu si in privinti'a utilitátei este mai indoiósa, si probabilminte vá fi daunósa mai multor'a din societate intru-cátu va nimici asteptarile loru indreptátite, pre

securitatea căroru așteptari se întemeieza în mare parte bunăstarea socială.

Deci schimbarea legiloru cam de comunu e o întreprindere periculoasă, macar că aorea este necesară; pentru aceea necesitatea modificării acelor'a, supunendu dreptatea loru de ambe partile, totuđuna aterna dela comparațiunea ce se face de o parte între folósele, sperate ale legi noue, de alta parte între nesecuritatea aceloru folóse, și scadiementulu de reverintia și de certitudine care neaparatu urmăza din abrogarea legi precedente.

Spre scopulu acestei comparațiuni se-mi fia concesu înainte de tóte a observá, că nu tóte dispozițiunile acestui proiectu de lege se potu conciliá cu postulatele echității, cand de es. in §. 3 docentelui esitu din Preparandia orí aplicatu in statiune dela anulu 1872 încóce i-impune o sarcina grea, cum este a propune in scól'a elementara o limba invetiaceiloru necunoscuta; fara că inalt'a legislatiune mai înainte se se ingrigésca, séu cá dupa starea finantiala a țierei și cea materiala a poporului preste totu, se fia in stare a se ingrigi, că docentii acei'a celu pucinu se fia dotati de suferitu, și astfelu se se-faca partasi, óre carei remuneratiuni corespundietóre pentru osténel'a ce voru avé de a-si adaoge în gradu notabilu.

A fara de aceea putinu echitabila e dispozițiunea cuprinsa in §. 4 alu acestui proiectu de lege, cand pentru scólele elementare poporale a unei parti notabile din tíera prescrie cu unu greu obiectu de propunere mai multu, decât câte au fost obligatóre pana aci in acele scóle poporale, și câte voru fi si pre viitóriu obligatóre in scólele poporale ale celeilalte parti din tíera: și prin acést'a pana cand una parte a cetatieniloru și in venitoriu in limb'a s'a materna se va inpartasi de intrég'a estensiune a beneficiului invetiam. elem. neinpedecatu ceealalta se va poté inpartasi numai in acea mesura, carea prin numerulu óreloru din instructiunea ce se vá esmite pentru esecutarea legi se va rezervá pentru instructiunea in limb'a materna; — éra castigarea manualesloru de invetiamentu va costá spese indouite.

Din aceste motive dupa umilit'a mea parere, acestu proiectu de lege se vede a fi aptu spre aceea, că se instreineze pre cei de tréba studentu romani dela pasirea la carier'a de docenti ai scóleloru poporale, — dar' deodata se sparie și pre parintu dela tramiterea la scóla a prunciloru obligati la frecventare prin aceea, că pre baietii loru fragedi, cari si de altmintrelea cu anevoia se potu indulci la scóla, ingreunandu-i in modu notabilu, pre simtite amortiesce cursulu instructiunei, și risca succesulu invetiamentulu in limb'a materna.

Prin ce cu anevoia se va poté încungiturá, că in urm'a esecutarei acestei legi, numerulu prunciloru frecventatori de scóla, procentulu loru și altcum cu multa truda eluptatu, in scurtu timpu se na scada pre alocurea in modu notabilu.

Mai incolo nu se poté trece cu vederea Ilustrii Domni Magnati! natur'a obiectului de invetiamentu, care in intielesulu acestui proiectu de lege va se in puna scóleloru poporale, care obiectu nu se restringe între marginele unei anumitu detiermurite cunoscintie de specialitate, ci e una limba viua, limb'a legal-minte oficiala a poterei de statu, carea dupa modest'a mea parere, numai asiá se poté propune cu succesu, decumva aceea se estinde și inbratiosiedia mai tóte obiectele de invetiamentu, cari sunt prescrite

pentru ajungerea scopuriloru scóleloru elementare poporale.

Spre dovedirea asertiunei mele, se-mi fia concesu a aruncá una privire in planulu de invetiamentu pentru scólele poporale elementare, prescriu cu ordinatiunea In. Ministeriu reg. ung. de culte și de instructiune publica de d-tulu 26 Augusta 1877 Nr. 21678, care planu e compusu dupa tóte regulele metodice: La pag. 4 a aceluia se dice, că „de centru alu instructiunei in scól'a poporale elementara servese limb'a,“ — mai incolo: „scopulu instructiunei gramaticale in scól'a elementare poporale este: cá prunculu se scia grai séu a-si propune cugetele sale curatu, limpede, și cu accentuare naturale.“

„Scopulu acest'a nu se poté ajunge singuru numai cu propunerea gramaticeii stensu luate, ci spre acést'a e de lipsa a întrebuintá fiesce carele dintre obiectele de invetiamentu. — Intre celelalte obiecte de invetiamentu, mai acomodat se potu folosi cá midilóce ale acestei instructiuni esercitiele verbali și intielectuali, scrisulu și cetitulu.“

Mai in colo la pagina 12 in privint'a gramaticeii magiare se dice: „Castigarea cunoscintieloru gramaticale necesare pentru invetiacelelu scólei elementare, osebitu inse pentru scolarulu dela scól'a poporala se poté inpreună cu propunerea celorlalte obiecte de invetiamentu, și precum s'a arétatu mai sus cu deprinderea in cetitu și scrisu, — și tóte câte sunt de lipsa a sci din acestu obiectu de invetiamentu pre acestu gradu alu instructiunei, dupa modulu acest'a se potu invetiá cu mai multu rezultatu.“

Éra la pagin'a 34 cu privire la planulu generalu alu óreloru se prescrie: „Intre obiectele de invetiamentu mai multu timpu este de a se destiná pentru cetitu și scrisu, pentru limb'a materna și pentru aritmetica. — Celelalte obiecte de invetiamentu, mai alesu in scólele poporale nedespartite, se potu invetiá prin cetirea cartiloru de lectura cu ajutorulu lectureloru.“

Pornindu din aceste dispozițiuni corespundietóre, decumvá spre instruirea limbei, carea nu e materna, se va satori timpu pucinu, nu se va ajunge rezultatu, și acést'a nu poté se fia scopulu acestui proiectu de lege; éra de cumva spre instruirea limbei, carea nu e materna se va croi timp mai multu, séu atât'a timp, cât si pentru propunerea limbei materne: atunci dejá, nu numai gramatic'a séu limb'a in sine luata, ci cu ajutorulu cartei de lectura la inceputu credu in estensiune mai restrinsa, dara se voru propune mai tóte obiectele prescrite și in limb'a carea nu e materna.

Si de órece poporulu romanescu in urm'a relatiuniloru urbariale cam de comunu a formatu comune merunte, și cele preste 3000 de scóle poporale cu limb'a de propunere romanésca, cam de a rendulu sunt nisce scóle nedespartite provediute numai cu câte unu invetiatoriu: de sine urmăza, cá dupa punerea in lucrare a acestui proiect de lege in scólele poporale elementare romanesci pre langa limb'a materna, și limb'a, carea nefiindu materna se introduce cá studiu obligatu, se va eluptá la gradulu de alu douilea centru alu instructiunei elementare.

De aci neaparatu va urmă, că in care mesura se va bucurá de privilegiu și de favoru vre-o limba spre a-si scóte la valóre inuifint'a și latirea: in acea mesura va perde terenulu cealalta limba; — mai ver-tosu daca luám in consideratiune teori'a cea de cu-rend fórte intonata, dupa parerea mea inse gresita,

că adeca celu ce scie pre ori si ce cale se-si asigu-
reze conditiunile influintiei, acel'a de odata si-a ase-
curatu si indreptatirea influintiei proprie. Repetiescu,
că in care mesura se va inpartasi de privilegiu si de
favoru limb'a spre a dá valóre influintiei si latirei
proprie, in aceeasi mesura va perde din influinti'a sa
cealalta limba, pana in urma din destulu data in la-
turi, va fi constrensa a-si cedá positiunea de pana
atunci, si a capitulá inaintea rivalului ei, precum o
dovedescu acést'a luminatu multe esemple din streine-
tate si a unoru tinenturi din patria locuite mai inainte
de romani. — Din aceste cause, dupa modest'a mea
precepere nici decát nu me indoiescu, că dupa punerea
in lucrare a acestui proiectu de lege, toti cei ce in
fapta voru cercetá scólele elementare poporale, voru
invetiá limb'a puterei de statu; me indoiescu inse de
aceea că acésta limba o voru puté invetiá fara scadie-
mentu in privinti'a cunoscintiei limbei loru materne.

Ce se tiene de aceea, că stá in interesulu insusi
alu poporului romanu, că se invetie limb'a statului,
spre a-si puté apará drepturile constitutionalu, — in-
ainte de tóte voidu a reflectá la cuvintele Ilustratiiei
sale preameritatului episcopu alu Neosolului, indras-
nescu a observá, că art. de lege XLIV din anulu 1868
dejá din destulu s'a ingrigitu, că fiesecare cetatiénu
alu patriei se-si póta apará drepturile sale in limb'a s'a
materna atát in sal'a jurisdictiuniloru administrative,
cát si inaintea tribunaleloru.

Afara de aceea nu se póte negá, că nu numai
inteliginti'a si class'a industrialá romanésca, ci ori si
care fiu alu patriei, care a avutu interesu de a in-
vetiá limb'a puterei de statu, cu pretiulu a ori si ce
ostenéla si sacrificiu o a invetiatu acési in trecutu,
si de securu o vá invetiá si pre venitoriu.

Inse precum stá aceea, că singuratecii in urm'a
instructiunei midiulocie si mai inalte sunt in stare
mai mult ori mai pucinu pre cont'a limbei materne a
invetiá bine reu si alte limbe: tocma asia nu se póte
trage la indoiéla nici aceea, că unu intregu poporu
compactu nu e in stare a vorbi in asemenea mesura
nici doue limbe timp mai indelungatu, cu atát mai
pucinu pe durata. — Pentru că decumva toti locui-
torii vreunei comune ori vreunui districtu vorbescu in
asemenea mesura doue limbe, acei locuitori cu privire
la limb'a loru materna dejá se afla in stadiulu de
treecere, acolo limb'a carea mai de aprópe s'a ridicatu
la valóre, probabilu că in scurtu timpu va cuprinde
loculu limbei materne, carea neaparatu se dá uitarei.

Dara cu privire la singuratici este lucru de co-
munu cunoscutu, că art. de lege XXXVIII din 1868
in §§-i 64 si 74 s'a ingrigitu, că acei'a se póta invetiá
limb'a oficiala a statului, cand intre obiectele de in-
vetiamentu obligatóre la scólele poporale superióre si
la scólele civile, unde limb'a de propunere nu e cea
magiara, s'a susceptu si limb'a cea magiara. — Cu
acésta ocaziune nu potu retacé acea echitabila dispo-
sitiune a acestei legi, in urm'a căreia intre obiectele
de invetiamentu obligatóre de pre la scólele civile,
acolo unde limb'a de propunere este cea magiara,
limb'a germana are s'e se propuna numai incependu
dela cursulu alu treilea, care cursu corespunde clasei
a trei'a gimnasiale, cand adeca tinerulu este dejá ca-
pace a vorbi si a scrie corectu in limb'a s'a materna,
precum si a face comparatiune intre cunoscintiele sale
din limb'a materna, si între insusirile limbei, carea
are se-o invetie.

Apoi asertiunea, că si cum din privinti'a cultu-
rei publice de es. poporulu romanescu nu ar fi in stare

in limb'a s'a materna a-si castigá cunoscintiele acelea,
care se receru pre gradulu instructiunei poporale ele-
mentare; ori că si cum acelu poporu in limb'a s'a
materna nu ar fi in stare a cunósce simtiementele
iubirei de patria si ale patriotismului, cari in decur-
sulu multoru vécuri le-a doveditu totudeauna in fapte:
aceste si alte asemenea insinuatiuni sonore se deval-
véza la valóre propria, indata ce nu se perde din
vedere respectarea drepturiloru asigurate prin legi,
de órece cetatiénu patriei, care se bucura de drep-
turi si se inpartasesce in sentinti'a si in limb'a s'a
materna, e capace a precepe beneficiulu de care se
face partasiu, si acést'a lu-insufletiesce si lu-inpintena
mai cu putere a-si inplini cu bucuria datorintiele pa-
triotice cele mai grele.

Se supunemu inse că este in interesulu poporulu
si nu alu altor'a, că toti membrii lui, neluandu afara
muierile, se invetie limb'a oficiala a statului: cu tóte
aceste se ve indurati a-mi iertá, daca pre campulu
instructiunei poporale afirmu, că se tiene de sfer'a de
dreptu a puterei parintesci a detiermuri, cum si in ce
modu s'e se apere interesele baietiloru; pentru ca pá-
rintii de comunu cu mult mai delicatu si cu mult mai
securu promovéza bunastarea si interesele prunciloru
sei, decát ori si cine altulu. — Deci daca parintii
câte unulu, ori dupa comunitáti voru aflá că va fi in
interesulu loru si a prunciloru sei, că limb'a oficiala
a puterei de statu s'e se introduca in scólele elemen-
tare poporale cá obiectu de invetiamentu, întrebu óre
cine li-ar impededá acést'a? inse óre este de lipsa spre
acestu scopu a recurge la forti'a legéi?

Dara decumvá parintele, care cá cetatiénu de
statu contribuesce la sumele insemnate din cass'a sta-
tului preliminaru spre scopurile instructiunei poporale,
éra cá membru alu confessiunei religióse contribuesce
la sustienerea scólei sale confessionale, — decumva
d'ca parintele redimandu-se pre dispositiunile echita-
bile ale legéi anterióre doresce, cá baietulu lui in
limb'a materna s'e se inpartasiéscá in intréga esten-
siune a beneficiulu instructiunei elementare, cá astfelu
celu pucinu in limb'a s'a materna se invetie a cugetá
corectu si in ordine logica, a vorbi limpede, a scrie
dupa regulele ortografice si a-si esprimá cugetele cu
accentuare naturale, — dupa ce starea lui cea modesta
si asia mai totudéuna numai pre carier'a agriculturii
si a manufacturii indrépta pre baietulu lui, si de abia
2—3 procenturi dintre parinti s'au indatinatu a-si
portá pruncii la scóle poporali superióre si la cele
midiulocie: in casuri cá atari a face cu nepotintia
parintiloru cá numai in limb'a materna se face par-
tasi instructiunei elementare poporale pre baietii loru
pana la acea etate, cand facultatea loru mentala este
din destulu dezvoltata; acést'a ar o fi dispositiune
careá nu me simtiescu indreptatitu a o sprigini cu
votulu meu.

N'au lipsitu in evulu de midiulocu celu atátu de
defaimatu, individi de aceia prea zelosi, cari ce e dreptu
in alta directiune, va se dica in interesulu bisericeii
crestinesci catholice s'au nevoitu a monopolisá educa-
tiunea prunciloru, spriginindu cu motive possibile acea
a loru propunere, cá baietii mohamedaniloru si ai ju-
deiloru s'e-se crésca in spiritu crestinescu, afirmandu
că prin acést'a s'ar scuti interesele spirituali insusi
ale baietiloru, s'ar suplini omissiunile secoliloru, cul-
tur'a publica ar luá aventu si cá s'ar promová chiar
si interesele statului, fiindu lucru de comunu cunos-
cutu, că tipulu si caracterulu de unitate religiósa cu

multu mai tare e capace a fortificá stelpii statului, decât chiar si tipulu de unitate in limbagiu.

Inse óre ce a respunsu biseric'a catholica la nisuintia acést'a in aparinti'a atát de religiósá ?

In jumatarea a dou'a a secolului alu 13 S. Tom'a dela Aquino unulu dintre atletii cei mai eminenti ai sciintieloru crestinesci teologice si filosofice, si cá atare cu adeveratu mare barbatu de statu, n'a siovaitu a spune apriatu, cá nu trebue a introduce o innoire cá acést'a contraria datinei bisericeii; cá déca acést'a ar' fi rationabilu, atunci atáti archierei meritati, pre cari cei mai puternici imperati crestini daruindu-i cu gratia i-au facutu demni de increderea lor, precum Constantinu pre Silvestru si Teodoru pre Ambrosiu, nici decum nu ar fi intrelesatu a mi-diuloci modalitatea acést'a a latirei credintiei. Inse e pericolosu a introduce atare innoire contraria datineloru de pâna aci ale bisericeii, pentru cá aceea se opune dreptatiei naturale, deórace fiulu dupa natura este alu tatalui seu: — „De jure naturali est quod filius antequam habeat usum rationis sit sub cura patris. Unde contra justitiam naturalem esset, si puer antequam habeat usum rationis, a cura parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur invitit parentibus.“ Summae Theol. II-a-2-ae Quest. X art. 12.

Este legea narurei Ilustrii Domni Magnati! cá baiatulu intru inceputu se cugete cá instrumentulu inteligentiei tatalui seu, si se voiésca dupa dorinti'a aceluia. — Este efectulu naturei cá religiunea se sporésca pre calea instructiunei si a educatiunei parintesci luminate prin credintia. Deci daca biseric'a s'ar fi invoitu, cá baietii parintiloru necrestini fara voi'a acestora se fia crescuti in spiritu crestinescu: biseric'a prin atare sila si-ar fi stricatu numai sie-si, ea ar fi negatu acelu dreptu naturalu alu parintiloru, pre care se radiema, cand in urm'a spiritului religiosu alu parintiloru primesce pre baietii lor de credintiosi ai ei, nascendu-i a dou'a óra in sacramentulu botezului.

Acést'a efuintia naturala a dreptului de parinte, legislatiunea Ungariei o a respectatu totu-déuna, cand de es. Partis Primae Jurium et Consuetudinum Inclyti Regni Hungariae Titulo 51-o § 7-o a recunoscutu dreptulu parintiloru de a puté pretinde restituierea prunciloru sedusi séu retienuti sub protestulu religiunei, ori altui bine mai mare; cand in art. de CV. si CXI din anulu 1723, precum si in art. XXVI. din anulu 1765 a recunoscutu dreptulu parintiloru de a statori in sfer'a lor de activitate modalitatea instructiunei elementare si a educatiunei baietiloru sei, pregatirea si introducerea acelor'a in fiitóra lor cariera, crescerea lor in religiunea propria, in intielesulu §-lui 2 din art. LIII alu anului 1868 concediendu-se numai indiviidiloru cari au implinitu anulu alu 18-lea alu etatiei, trecerea la alta religiune.

Aceste si alte asemenea dispositiuni ale legislatiunei Ungariei dovedescu din destulu, cá legislatiunea tierei a fost totudeauna petrunsa de acea convingere, cumca parintii nu se potu opri se nu inpartasiésca pre baietii loru intr'o instructiune si educatiune spirituala conforma indemnului si consciintiei lor; a fost totu-déuna petrunsa de acea convingere, cá ar formá vetemarea unui dreptu naturalu fórté importantu, a inpedecá séu a face imposibilu aceea, cá parintii prin instructiune poporala elementara amesurata dorintiei lor se nu póta desvoltá mintea si vointia baietiloru sei cüpa tipulu insusiriloru bune spirituale ereditate in cas'a parintésca.

La obiectiunea ce ni-se face, cá in scólele nu numai militare, ci si in cele poporale infintiate intre locuitorii fosteloru regimente confiniarie secuiesci si romanesci s'au facutu nescari incercari de a introduce limb'a germana; séu dupa cum se provóca Escelentia Sa domnulu ministru de culte si instructiune publica, insusi regulamentul numitu „Ratio educationis“ dejá a prescrisu „in scholis vernaculis“ propunerea limbei magiare, mi-iau cutezarea a observá, cá intru cât acele dispositiuni s'ar fi facut in contra dorintiei parintiloru, nefindu ele intemeiate pe dreptulu naturei, preste acelea logic'a fapteloru inca la timpulu seu a trecutulu la ordinea dilei.

Aceste sunt Ilustrii Domni Magnati! observatiunile acele generali, cari am fost constrensu a le propune cu umilintia spre motivarea votului meu. — Ele forméza temeiulu acelei declaratiuni, cum cá eu acestu proiectu de lege, intru cât acel'a cu privire la baieti cuprinde dispositiuni contrarie dorintiei parintiloru, si intru cât acel'a restringe si marginesce libertatea, de care s'a bucuratu pana aci poporulu romanescu din patria, eu nu potu primi acestu proiectu de lege de bas'a pertractarei speciale.

Me opresce a primi si a sprigini unu atare proiectu de lege si insusi dreptulu publicu legalu alu tierei, care Parte Secunda Jurium et Consuetudinum Inclyti Regni Hungariae, in Generali, Titulo III-o § 3 statorindu singurulu modu, dupa care sunt de a se aduce legile tierei, de odata defige si marginile acelea, cari nici insusi legislatiunea nu le póte desconsiderá, facandu amintire „Potissimum super rebus juri divino ac naturali praejudicantibus, atque etiam vetustae totius Hungaricae gentis libertati derogantibus“, — si implanta principiulu celu neprescriptibilu, care nu este iertatu a-lu perde din vedere intre nici o inpregiurare a timpuriloru si a secoliloru: „Salve semper divino naturalique jure.“

Le-am datoritu acestea Ilustrii Domnii Magnati! cauzei diecesei romanesci unite a Lugosiului, a carei'a conditiune de viétia este limb'a romana, fiindu chiamata in limb'a acést'a a-si inplini inalt'a missiune pre terenulu religiosu, moralu si culturalu. — Le-am datoritu docentiloru din dieces'a romanésca unita a Lugosiului, pre cari acestu proiectu de lege fórté i-ingreunéza; — le-am datoritu poporeniloru mei, cari m'au rogatu, cá la loculul seu se punu unu cuventu intru apararea libertatiei lor de pâna aci si se pasiescu la acestu locu intru scutirea dreptului lor de parinti.

Acestea inplinindu-le, si multiamindu pentru rabadarea cavalerésca, cu carea v'ati induratu a me ascultá, acestu proiectu de lege nu-lu potu primi de basa la pertractarea speciala. „Observatoriulu.“

Érasi despre manastirea Fibisiului in Banatu.

(Continuare.)

Asertiunea amintita nu trebue se ne turbure, cáci nu scirbesce intru nimic firulu si adeverulu istoricu, si nu e adeveratu ce dicu Serbii; cáci precum am aretatu Banatulu pre aceste timpuri au fost sub potestatea Turciloru, preste care nu au potutu dispune imparati'a nóstra, cu atát mai putinu Archiepiscopulu si Despotulu serbescu, numai de nu amu dice cá li-au fundatu „in partibus infidelium“ despre ce curtea imperiala nu a avutu nici o lipsa. De se cuprinde acestu asertu in amintit'a diploma, atunci dicemu cá diplom'a e falsificata mai tardiu prin Serbi, dupa cum au falsificatu multe documinte, si au nimicitu nenumarate inscrip-

tiuni si insignii romanesci de prin biserici si manastiri, in folosulu lor dandu-le botezu serbescu, pentru care cadu sub mare responsabilitate si pedepsa, căci au falsificatu adeverulu istoricu. Mai apriatu lu-da de mintiuna acestu asertu insusi Archiepiscopulu Cernovicu, care nici cand nu s'a folositu de titlulu acest'a mai latitu „a romaniloru si Banatulu.“

Dar' chiar si de amu voi se dicemu că Banatulu a fost colonisatu de Serbi si s'au tienutu de vojvodulu lor, totusi nu se pôte crede, că e contrariu cu ratiunea timpului, căci Banatulu atât înainte de venirea Serbiloru, si ocuparea lui prin Turci; cât si dupa alungarea acestor'a, si venirea Serbiloru a avutu comitii sei proprii separati. Multu timp chiar dupa adormirea vojvodatului Serbescu, ce s'a intemplat la 1691 precum mai sus aretaramu. Asiá dara, déca nu s'a asiezzatu Serbiei înainte de seclulu alu 18 in Banatu, ceea ce precum vediuramu nici nu s'a intemplat, atunci nu au pututu se aiba nici episcopatu, si neavendu episcopate, este urmare firésca, că nu au pututu avé nici manastiri, căci manastirile fara episcopatu in sensulu canonicu si pe teritoriu strainu nu potu esistá. Ei bine, dar' in Banatu au fost episcopate si manastiri cu multu mai înainte de venirea Serbiloru. Acestea inse nu au pututu fi serbesci, ci romanesci, căci numai Romanii au fost pe aceste timpuri poporu de de religi'a ortodocsa-orientala in Banatu; ceea ce pre langa istoricii sus citati Cinamu, si Praier si altii, adeveresce si Schvicker in istori'a Banatului pag. 71, unde dice, „că pe timpul lui Ludovicu I., Regelui Ungariei Banatulu a fost locuitu eschisivu mai numai de romani“, cari si cu numerulu si cu averea au intrecutu de parte pe celelalte popóra, intre a caror'a numeru putinsii Serbi s'au perdutu ca-o picatura de apa in marea imensa. Prin urmare éra-si dicemu, că manastirile, Bodrogului, St. Georgiului, Besdinului, si Mesiciului inbogatite din secularizarea altoru manastiri romanesci, precum si a Fibi-siului, de si prototipulu si inscriptiunile originarea romanesci sunt inlocuite prin inscriptii serbesci din seclulu 18, cele ce se repórta la seclulu alu 16, sunt curatu romanesci, ceea ce nime nu ni-le pôte disputá.

Abia se alungara Turcii din Banatu la 1717, de locu si Serbiei inundara in mase din Slavoni'a, Bacic'a si Bosnia. A siéscá si cea mai de pe urma invasiune serbésca s'a intemplat dela anii 1737 — septemvre 16 sub Arsenie a IV. Ioanovicu Siacabent, mai înainte Archiepiscopu in Ipecu si patriarchulu Serbiei si alu VI Metropolitulu alu Carlovetiului, dintre carii unii s'au asiezzatu si prin Banatu, inse si dupa acést'a romanii au intrecutu cu numerulu cu multu departe nu numai pre serbi, ci si pe celelalte popóra la olalta luata, dupa cum aréta conscripti'a ce s'a facutu in seclulu trecutulu pe timpul, candu sau aneasatu Banatulu la Ungaria in 1780, dupa care s'au aflatu Romani 181,639 de familii; Serbi 78,780 familii, Bulgari 8682 familii, Germani la olalta cu Italiani si Franci 43,201 familii, Tigani 5722 familii si Jidani 353 de familii, si de s'aru fi facutu conscripti'a acést'a in calculu mai acuratu, cu multu mai mare numeru de Romani aru fi esitu „maior procul dubio numerus prodiisset, si calculus accuratius ductus fuisset“, Matheus Bel ibidem pag. 259. Si astadi intreca romanii din Banatu cu numerulu pre tóte celelalte natii la olalta luata, facendu mai bine de 2 din 3 párti a întregii populatiuni, apoi si între acele 78,780 de familii de Serbi, câte familii de romanu nu se voru fi luatulu si aflatulu!

Inse tocmai pre candu a venitu Arseniu Cernovicu si Arsenie Ioanovicu Siacabentulu cu órdele sale

din Serbie, atunci s'a intemplatulu pentru romanii din Austri'a cea mai mare catastrofa si nenorocire, un'a si cea mai mare dela descalecarea lor de 17 secle pe acestu pamentu, mai mare chiar si-inca cu multu decât pe timpul invasiuniloru popóreloru barbabe a Gotiloru, pe cari romanii nici pana astadi nu i-au uitatu sub nume de hoti, goata, giute, in usu la romanii bihoreni, căci in contra acestor'a ei se luptáu solidari si compacti. Ei, dar acum idrei propagandei papale si inamiciloru romaniloru ca se ne strevésca de pe pamantu li succese a sparge solidaritatea, si a ne imparti in doue tabere inimice, care pana astadi se alunga un'a pe alt'a fara a se ajunge, ca rotile carului trase de puterea altui'a, ca asia mai de siguru se ne impinga catra apunere, la care injugati de promissiuini, si condusi de spiritulu lunei acesti'a, si de caducitatea lucruriloru mundane, au conlucratu chiar doi metropoliti neputintiosi ai lor a romaniloru, Teofilu si Athanasiu, cari in locu de a-si aপর turm'a de lupii atacatori, macar cu periclulu vietiei, dupa cum facura mai multi antecesori ai lor precum Sava II-lea au ridicatu pumnalulu si l'au infiptu in mirés'a lor, si asia junghiata o au daruitu spre vecinica perire Jesuitulu papalu, éra partea remasa ca pui de gaina ratacira si dederá preste calugarulu Serbu, care si puse man'a pe ei, ca pe ai sei si jura că sunt ai sei. (Vedi istori'a bisericésca politica-nationala a Romaniloru de Nicolau Tincu Velea pag. 149).

Succedandu-i proselitismulu a desbiná pe Romani in doue párti in uniti, cari dusera cu sine si Archiepiscopulu de lu-dede paterulu theologu, care lu-despoia de demnitatea acést'a, si pentru uniti, dupa cum dice unitulu Sineai si Cronicariulu Romaniloru la p. 325 a intemeiatu papa Inocentiu la 1770 Episcopu la Fagarasiulu in loculu metropoliei Belgradului — loculu Archiepiscopiloru Romani înainte de unire — pentru aceea, pentru că Romanii s'au unitu cu biseric'a Romei, vedi „Bulla erectionalis Eppatus Fogarasiensis.“ Éra cei remasi, credintiosi strabunei lor religii, pe care nu ii-a potutu vaná latiuulu strainiloru, lipsiti de Metropolitulu si Episcopii sei nationali si cari in timpu de 80 de ani, ca o turma orfana si amarita dara preste tóte piósa, si tenace religiunei strabune, si-cautá singura de capulu ei, si pre cand cei din Transilvani'a, au cerutu preoti din principatele vecine romanesci, pre atunci cei din Banatu si Ungari'a, fiindu vecini cu Serbiei, nu au avutu incatratu, au fost strimtorati, s'au aruncatu in bratielu Serbiloru, si a primitu preoti dela episcopii lor, si asiá prin acestu comerciulu romanii, banatieni si ungureni cu incetulu si pe nesimtite au devenitu sub ierarchi'a serbésca. (Nicolau Tincu Velea ibidem pag. 151).

(Va urmá.)

D i v e r s e .

* *Academ'ia romana de scientie din Bucuresci intrunita in sessiune straordinaria si-a inceputu sedintiele la 6 iunie c. n. a. c. reconstituindu-se ca institutu nationalu pe bas'a legii votate de corpurile legiuitorie ale Romaniei. Din sedintiele prime amiatimu, că s'au rechiamatulu dnii Alecsandri, T. Maiorescu si P. S. S. par. episcopu Melchisedecu si ilustrulu nostru barbatu Andreiu de Mocioni.*

* *Necrologu. Joi in 30 Maiu a incetatu din vietia parintele Terentiu Dimitrescu, parochu in Pecica-romana. Remasitielu pamentesci ale reposatului s'au asiezzatu ieri la órele patru dupa mediadri pentru odichna eterna in cimiteriulu gr. or. din Pecica. La inmormentare a oficiatu pa-*

rintele protosincelu Iosifu Goldisui cu asistentia numeroasa de preoti si fiindu de facia unu publicu numerosu. Fie-i tieran'a usiora.

* **Necrologu.** In 28. maiu c. v. a repausatu Michailu Cociuba de Teiusi, fost functionariu prin mai multe decenie alu comitatului Aradu. Fie-i tieran'a usiora.

* **O princesa nihilista.** — Corespondintiei slave se scrie din Chiew: Tribunalulu martialu de aici va judeca renduri 55 grupe de revolutionari, cari dupa nationalitatea lor se compun din Rusi, Poloni, Germani si Evrei. Intre acesti arestati sunt multi forte compromitetori si voru fi probabiliu condamnati la morțe. In fie-care septemana se esecuta la Chiew, criminali politici. Orasiulu nostru are aspectulu unui mare mormentu. Fie-care locuitoriu de aici e forte tristu si cei mai multi porta doliu. La 21 a. c. era se fie spandurata o fata de 17 ani, care cu tote ca-i s'au aplicatu 200 nuele, nu voia a-si spune numele. Fat'a are aspectulu nobilu. Adusa pe piati'a esecutiei, vedindu spendiuratorea, ea incepu a plange. cadiendu pe urma lesinata jos. S'a adusu unu medicu, care dispuse, ca esecuti'a sa se amane, caci nu se pute omori o lesinata. A dou'a di cand fat'a revenise in fire ea declara, ca voesce a spune numele seu tribunalului. Se facu inca odata instructi'a, la care a marturisitu, ca ea e nepota cancelarului imperului rusu si ca se numesce Princesa Natalia Gorciacoff. Acest'a marturisire a produsu mare sensatie. Esecutarea sentintiei de morțe din caus'a marturisirii facute s'a amanatu, facendu-se cercetari pentru a se dovedi, daca marturisirea ei e adeverata. „Resb.“

Anunțiu.

Biserica gr. or. rom. din comun'a **Cuvesdi'a**, protopresbiteratulu Lipovii, este a se acoperi de nou cu sindila, era turnulu cu tinichea (feru albu) precum si a se repara preste totu, comitetulu parochialu a decisu a se tienē licitatiune minuenda pentru predarea acestei reparari pe diu'a de **17/29. Iuniu** a. c. la 2 ore dupa amediadi, cand doritorii de a luā acēsta intreprimdere sunt poftiti a se presentā in faci'a locului. Conditiiunile ce privescu repararea acēst'a se potu vedē la presiedintele comitetului paroch. in locu.

Cuvesdi'a in 22. Maiu 1879.

Comun'a bisericēsa.

Concursu.

Pentru deplinirea definitiva a parochiei de classa a III-a **Hassiasiu**, in protopresbiteratulu Hassiasului, cu terminu de alegere pe **29. iuniu** v. a. c. Emolumintele sunt: a) Platiu parochialu de jumatate lantiu intra, si jumatate estravilanu; b) un'a sessia parochiala de 30 de lantie parte aratoriu parte fenatiu; c) cāte un'a mesura de cucurudiu in bōmbe, si stol'a indatinata dela 95 case. Doritorii de a ocupā acestu postu sunt avisati, recursurile loru instruate, amesuratu statutului organicu, si adresate catra comitetulu parochialu, a le trimite parintelui protopresbiteru tractualu Georgiu Cratiunescu in Belintiu, pana la terminulu prefriptu, pre langa aceea intru o duminēca ori serbatore a se presentā in biserică, pentru de a-si aretā desteritatea in cantari si tipicu.

Hassiasiu, in 27. maiu 1879.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **Georgiu Cratiunescu**, prot. tract.

Pentru parochi'a vacanta gr. or. de clas'a a II-a din **Crocna** in protopresbiteratulu Borosineului, dieces'a Aradului, se escrie concursu cu terminulu de alegere pe **29. iuniu** a. c. se. v. — Emolumintele sunt: o sessiune pamentu aratoriu, unu intravilanu, biru dela 180 case, cāte o masura cucuruzu sfermatu si stolele indatinate. Din aceste emoluminte alesulu va folosi numai o jumatate de sessiune si doue tertialtati din poporu, si jumatate din intravilanu pāna la morțe veteranului preotu Ioanu Seracu, cand apoi va trece in folosinti'a lui intrēga sessiunea si totu venitul parochialu. Va mai avē alesulu a dā din venitul, birulu si pamentulu parochialu jumatate veduvei preotese si orfaniloru pāna la anulu mortii raposatului preotu Ioanu Halmagianu. Doritorii de a ocupā acēsta parochia recourse loru proviedute cu documintele prescrite in regulamentulu provisoriu pentru parochia de classa a II-a adresandu-le comitetului parochialu, le voru trimite la oficiulu protopresbiteralu in Borosineu, celu multu pāna la 24. iuniu a. c. st. v.

Crocna, 30. maiu 1879.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine **Nicolau Beldea**, adm. protopresbiteralu.

Pentru parochi'a vacanta de class'a III-a **B.-Lazuri** in protopresbiteratulu Beinsului se escrie concursu, cu terminu de alegere pe **10. Iuniu** v. a. c. Emolumintele sunt: a) pamentu parochialu de 6 jugere; b) biru dela 90 case cāte o bradie cucurudiu sfermatu; c) stolele usuate. Doritorii de a ocupā acēsta parochia voru avē a-si trimite recursurile loru instruate conform stat. org. la protopresbiterulu Beinsului pana in diu'a premergatore alegerii.

B.-Lazuri in 10. maiu 1879.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **Vasiliu Papp** protopresbiteru tractualu.

Spre ocuparea parochiei de clas'a I. din **Monosturu**, veduvite prin morțe reposatului preotu Alesiu Duc'a si indiestrate cu emoluminte de o sessiune de pamentu, stol'a si birulu de 90 chible de grāu din ambele parochii, prin acēst'a se scrie Concursu pana in **8. Iuliu** a. c., pana cand recurintii sunt avisati a subterne recursurile loru adresande catra comitetulu par. din Monosturu (langa Vinga) proviedute dupa terminarea studioloru giunasiiali si teologice si cu testimoniu de calificatiune cu succesu bunu si posedu si cunoscinti'a limbei serbe, protopresbiterului tractualu alu Timisiorii Meletiu Dregheciu, si pana atuncia a se presentā in vre o duminēca seu serbatore in biserică spre documentarea desteritātii sale in cantari si tipicu. Acei individi, cari pe langa aceste calificatiuni vor fi servitu in vreo scōla publica confessionala, seu ca preoti ori diaconi in vreo parochia de clas'a inferiōra, vor avē preferintia. Alegandulu parochu are in decursu de 1. anu de dīle, dela diu'a mortii a reposatului preotu a dā veduvei preotese din pamentu, biru si stola diumetate.

Timisiōra in 24. Maiu 1879.

Mel. Dregheciu m. p.,
Prot. Timisiorii.

In contielegere cu comitetulu par.

Pentru statiunea invetietoreca de II. classa la scōl'a confessionala din **Broseni**, protopresbiteratulu Oravitiei, comitatulu Carasiului se escrie concursu pana in **10. Iuniu** a. c. Emolumentele sunt: salariu anualu 250 fl., pentru cortelu 50 fl., pentru conferentie 10 fl., pentru lemne, din care are se incaldi si scōl'a, 60 fl., pentru scripturistica 8 fl., preste totu 378 fl. v. a. Doritorii de a ocupā acestu postu au de a-si adresa recourse loru conform statutului organicu, cu atestatele necesarie comitetului parochialu, si ale trimite D. Protopresbiteru tractualu **Iacobu Popovicu** in Oravitia pana la terminulu prefriptu.

Broseni, in 5. Maiu 1879.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu D. Protopop. tractualu.